

Ғылымтағам

— рухани-танымдық журнал

ЖАҚСЫНЫҢ ЖОҒЫН ЖОҚТАУШЫ

Өзі туралы айтудан гөрі, өзгелер жайлы көп айтқан

Қазақ «таза адам» дегенде үсті-басын, киімін таза ұстап, бипаздап жүретін адамды айтпайды. Өзі адал, жүзінен мейірім мен жылылықтың лебі есіп тұратын жаны аппақ адамды айтады. Таза жолмен жүруге өзін тәрбиелеп, өзгелерді сол ақ жолға қарай бұрып, ізгі істердің ұйытқысы болып жүретін ерекше адамдар болмаса бұл өмірден түңіліп, жаныңнан баз кешіп кетуге болар еді. Рухани-танымдық кештерден, небір әдеби кездесулерден қалмайтын, өзі де сондай рухани дүниелерді насихаттап, ұлттық сананы ояту жолында тынбай еңбектеніп жүретін, меценат, ақын, табысты кәсіпкер ретінде аты шыққан Бижан Қалмағамбетовты көрген сайын, бұл кісі осының бәрін қалай алып жүр екен, сол туралы жазу керек еді деп қоятынмын. Соның сәті түскен еді. Жанының тазалығы, қарапайымдығы сондай, мен ол кісі туралы білгім келіп, сұрақ қойған сайын, ол өзгелер жайлы айтты, өзгелерге көбірек тоқталды. «Маған өзім туралы айтқаннан, біреу туралы айтқан жақсы» деп жымиды.

Өзі туралы білу үшін Бижанның өлеңдеріне үңілдік. Ақын жанын өлең шумақтары арқылы төккен сырынан ұққым келді.

Әнші-жырау осал емес тегінде,

Көп айтамыз хас батырлар жөнінде.

Жігіт болсаң рухыңды әйгілеп,

Домбыра мен қылыш тұрсын төріңде.

Жақсы адамдар бақытына таспайды,

Болмасын тек «байтал түгіл бас қайғы».

Домбырамен күмбірлетіп күй төксең,

Ал қылышың жамандықтан сақтайды.

Жақсы адамның өзі жан-жағына шарапатын тигізіп жүрмей ме? Қазір кәсібі дөңгеленген кәсіпкер

Бижан — сондай елге болсын деп жүретін адам.

— Училищеде сабақ беретінмін. Кәмелетке толмаған балалар ісі жөніндегі комиссияда Сергей деген баланың ісі қаралды. Ол Березка дүкенінен шалбар ұрлап алыпты. Бұған дейін де небір бұзақылығымен есепте тұрған баланы соттатып жетуге жететін заң бұзушылық. Темір тордың ар жағында бұл бала түзеліп кететіндігіне сенім жоқ. Сондықтан комиссияға төрағалық етіп отырған Сәния Қалдығұловаға «осы баланы адам қыламын» деп жалынып, сұрап алдым. Күш-қуаты тасып, үнемі бір нәрселерге ұрынып жүретін Сергейден кластағы балалардың барлығы қорқатын. Мен оны староста қылып тағайындадым. Осылайша кеше ғана тәртіпсіздік жасап жүретін балаға, кластың тәртібін қадағалау жүктелді. Кейін сол баланы 10 жыл өткен соң көшеде кезіктірдім. Керемет кәсіпкер болыпты. Егер мен сол баланы сұрап алмағанымда, Қалдығұлова сөзіме сеніп, ол баланы маған бермегенде, оның тағдыры не болар еді?! — деп есіне алды. Бұл — Бижанның ізгі істерінің бір ұшы ғана.

ЖАҚСЫНЫҢ ЖАҚСЫЛЫҒЫН АЙТ, НҰРЫ ТАСЫСЫН

Талантымен талайларды табындырса да кеудесін соқпай, өзін жақсымын деп айта алмай, өмірден өтіп кеткен саңлақтардың атын өлтірмей, солардың жақсылығын айтып, өнерін насихаттап жүретін адамдар болады.

Бағыт бағдар көрсетіп, бастағандар,

Қанат беріп, ұшырып қоштағандар.

Әрдайым мен сендердің жаныңдамын,

Жетеді екен өмірде жақсы адамдар! — деп өзі өлеңінде жырлағандай, Бижан Қалмағамбетов жақсының жоғын жоқтап жүреді. Ол өлеңімен жанды баурап алған, талантына табындырған Табылды Досымовтың есімін ту қылып ұстап, насихаттаудан таңған емес. «Бір кісі жаққан отқа мың кісі жылынады» дегендей, талай өнерлі жастарды қолдап-қошеметтеп, бірқатар игі істердің ұйытқысы болып жүретінін көпшілік біледі. Кейбіреулері таң қалады, кейбіреулері тосырқайды, енді біреулері түсінбей қарайды.

Бұл дүние айналғанмен сырласыңа,

Енді біл мәңгі бақи тұрмасына.

Адамға жақсылық жасау жанына жат,

Шығасың сен де құрбым қыр басына, — деп Табылдың өзі жырлағандай, бәріміздің баратын жеріміз бір болғанмен, артында жоқтаушысы болмаса, пендешілікке салынатын біздердің келмеске кеткен дара тұлғаларымызды ұмытып кететініміз бар ғой. Олардың қалдырған құнды мұрасын ұрпақтан ұрпаққа жеткізіп, көздің қарасындай сақтау — жүрегі ұлтым деп соққан әрбір адамның міндеті деп білетін Бижан Қалмағамбетов өнер жанашыры ретінде, бард-ақын Табылды Досымовтың мұрасын түгендеуді міндетім деп санайды.

Ол:

— Табылды екеуміз негізі құдандалы адамдармыз. Оның өлеңдеріне ғашықпын. Табыл өте қарапайым адам еді. Кездескенде бейнекамераға түсіріп алмақ болғанымда, «осы керек емес, емін-еркін отырып сырласайықшы» дейтін. Көрсетпей түсіріп алған бір бейнежазба бар. Реті келгенде жарияламақпын. 2012 жылы Т.Досымов атындағы республикалық қор құрып, қолымнан келгенше оны еске алу кештерін өткізіп келдім. Енді басқа деңгейге көшеміз. Табылдың мұражайын ашсам деймін. Оның үйінде не бір жәдігерлер бар. Исатай-Махамбеттің портреттері, ескерткіштердің суреттері, садақ, шоқпар, қамшы, домбыра дейсіз бе, көзі тірісінде жинай берген екен. Бұның барлығы бізге, біздің ұрпағымызға керек, — деп жоспарымен бөлісті. «Бірінші қазақ, бірінші дос, көрмесен істің бәрі – бос» деп ұлы Абай айтқандай, Бижан сияқты жақсының жоғын жоқтаушылардың барлығына шүкір етеміз.

Бақыт Жаншаева

Табылды Досымовтың өлеңдерінен

СӘЙГҮЛІК

Кездерде кейде қара бұлт айды бүктеген,
Үйіме үнсіз тұңжырап қайғырып келем.
Талықсып жатып содан соң кетемін ұйықтап,
Ұйықтап кетсем түсімде сәйгүлік көрем...

Мінем де шабам алдымнан аңғарлар қаптап,
Таулардан орғып өтемін, заңғарларды аттап.
Жарықтың жылдамдығын да жолда қалдырам,
Мен болсам — арман, тұлпарым — арманнан да әппақ!
Жосылтам, шіркін!

Борайды жаңа өлең қардай.
Тұлпарым қандай сол шақта және мен қандай?!
Аңсау бар жанда ес - түссіз! —Тым-тым алыста
Тек мені күтіп жатқан бір ақ әлем бардай

Аққу сындымын бүгінде айдыны — қырау.
Ақ әлемге барып жерлер ем қайғыны мынау.
Өңіме қарап, апыр-ау, шаппайсың ба енді,
Түсімде көріп жүретін сәйгүлігім-ау!..

БИКТИК

Ұнатады шыңда көңіл шырқауды,
Таулары жоқ төбемізден бұлт ауды.
Толағай боп туылмадым, әттең ай,
Атырауға әкелер ме ем, әкелер ме ем бір тауды...
Шыңды армандап төбесі көк сүзгілер,
Экраннан Эверестке үздігер.
Обаны адыр, адырларды төбе деп,
Төбелерді тау деседі, тау деседі біздің ел.
Тартыспай ақ Ғамзатовтай көкеммен,
Тау ұлы емес, қыр ұлы боп өтем мен,
Осы қырда төбешіктей Аналар,
Дүниеге таудай ұлдар, таудай ұлдар әкелген.
Ерліктері айналмайтын елеске,
Ереулі атқа ерін салған егесте.
«Ереуіл атқа ерін салған егесте»
Махамбеттің өзі бір тау, өзі бір тау емес пе?
Жанарында жасын ойнап керемет,
Қарсы шапқан жауған оққа себелеп,
Санаң болса қалай ғана айтарсың,
Нысанбаев тау емес ед, тау емес еді төбеде.
Тау ұлдары тауда нағыздай сырбаздай,
Жүздерінде шабыт оты жүр маздай.
Біздің қырда қыдырса егер бір жаздай,
Талай ақын кетер ме екен, кетер ме екен жыр жазбай...
Алты алаштың алыптары берсе дем,
Таусыз ғұмыр кешеріме мен сенем.
Биіктікті айналайын, туған ел,
Қыранының қанатымен, қанатымен өлшеген.
Бір күдірет тұлағанда, жасқанда,
Құлаш ұрмай тауға, шыңға, асқарға,
Қыр баласы тауға қарап өспейді,
Қыр баласы қол созады, қол созады аспанға